
Miquel Mateu i Salvador Dalí

Per INÉS PADROSA GORGOT*

Enguany han tingut lloc nombrosos actes per celebrar el centenari del naixement del pintor empordanès més universal, des d'aquestes línies també ens volem adherir a l'efemèride tot recordant la relació entre Salvador Dalí i Miquel Mateu, relació transcendent i fructífera tant per al mateix pintor com per al futur dels figuerencs i empordanesos.

Miquel Mateu va iniciar el seu vincle amb l'Empordà en adquirir el Castell de Peralada, el 1923. A partir d'aquesta data la relació va esdevenir cada vegada més estreta amb la comarca. A Peralada, hi va ubicar les seves col·leccions artístiques i el va convertir en un centre cultural. Amb els anys, Miquel Mateu va esdevenir una de les personalitats més influents en l'àmbit social i polític.

Per la seva part, Salvador Dalí, nascut a Figueres el 1904, després d'estudiar a Madrid, fer estades a París i viure a Estats Units, va retornar a la comarca (1948). Dalí es familiaritza de nou amb la seva terra, recupera antigues relacions i n'inicia de noves. Un dels llocs que visita és Peralada, com queda constatat en la dedicatòria d'alguns dels llibres de la biblioteca, i hi torna de nou el 1951 convidat pel propietari del castell, *don* Miquel Mateu.

El que potser no s'imaginava Dalí és que Mateu acabaria esdevenint una figura cabdal i decisiva en tota la seva posterior estada per terres empordaneses i espanyoles. Però no trigaria gaire temps en adonar-se'n. Al cap de poc, una qüestió molt delicada, un assumpte molt greu amb un membre d'un dels col·lectius de més prestigi, els notaris –per a ell, fill de notari, encara esdevenia més compromès– l'inicia en el gaudi del mecenatge del prohom peradalenc d'adopció.

L'AFFAIRE AMB EL NOTARI VALLÈS⁽¹⁾

Salvador Dalí es trobava immers en un plet amb la seva germana. El 5 de setembre de 1952, el notari de Figueres, Sr. Vallès, va visitar l'artista per

1. Aquest tema ha estat tractat per diversos autors i des de diferents punts de vista. Darrerament (aprox. d'agost a octubre del 2003), des de les pàgines d'*Hora Nova* els "31 Mesons" tampoc han volgut deixar-lo de banda i en un dels articles "Testimonis llunyans" (núm. 1.330) hi trobem resumides un bon nombre de referències bibliogràfiques en relació amb aquest afer. Els esmentats autors, també en pàgines d'*Hora Nova* fan referència a diversos moments de la relació entre Salvador Dalí i Miquel Mateu (núm. 1324, 1327, 1328, 1329, 1331, 1333).

efectuar una de les diligències i Dalí, que estava endinsat en el treball creatiu no el va voler rebre. El notari va demanar al personal domèstic que li signés el comunicat. En saber-ho Dalí, enfurismat, va baixar, li va arrabassar els papers, els va tirar per terra i, quan el notari es va ajupir per recollir-los, li va ventar una puntada de peu al cul i el va fer fora de casa amb males maneres. El notari va presentar demanda al col·legi i el cas es va fer públic.

Dalí es va adonar de la gravetat de l'afer –segons ell mateix va deixar escrit que li podia suposar fins a dotze mesos de presó– i de la repercussió negativa en la seva carrera artística en cas d'esbombar-se la notícia arreu. Algunes persones recorden que mai havien vist Dalí tan angoixat i preocupat, i no n'hi havia per menys. Per això, va decidir recórrer a la persona més influent i accessible de la comarca, aquest no era altre que Miquel Mateu. *Don* Miquel, una vegada informat, es va prendre l'assumepte amb tot l'interès. Va fer d'intermediari entre Vallès⁽²⁾ i Dalí (el notari Vallès s'avenia que el pintor signés un text que deixés en bon lloc la seva autoritat així com les prerrogatives del notariat; Dalí també s'avenia a aquesta solució), i també es va dirigir diverses vegades al ministre de Justícia, Antonio Iturmendi, per tal de resoldre-ho tot amb la màxima celeritat.

D'aquesta època es conserven algunes cartes creuades. Resseguint-les es veu fins a quin punt Dalí seguia fil per randa els consells de Miquel Mateu⁽³⁾.

“Mi querido Embajador i amigo.

Muchisimas gracias por su apreciada carta. La formula de su excelente amigo me parece perfecta, i ademas ya save usted que estoy dispuesto a toda clase de desagravio al honoravle cuerpo de Notarios, al que nunca quise herir.

Continuo recludo trabajando. Mis 14 horas diarias, absteniendome de una manera categorica hacer cualquier clase de declaraciones a nadie, reusando todos los interviewes locales o estrangeros que se me an propuesto.

En estos dias de pena reciba con su esposa la prueba de nuestro afecto.

Saludos cordiales

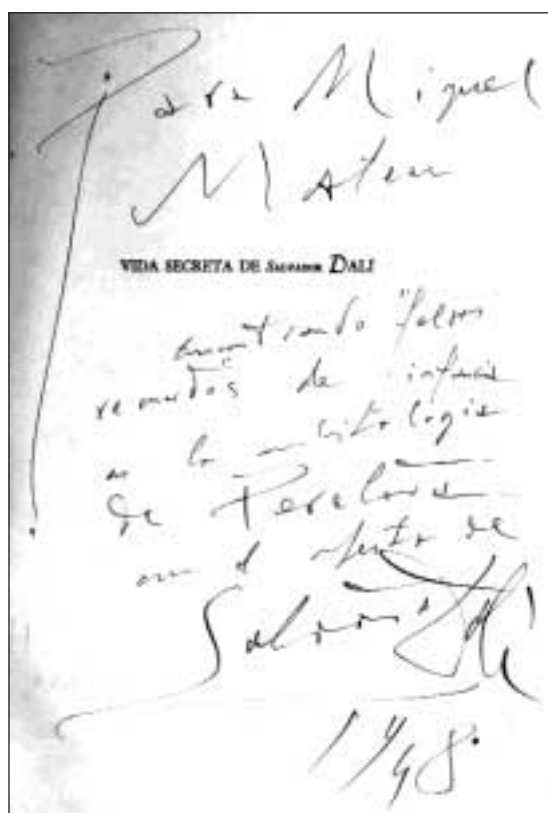
Salvador Dalí”

2. Referent a la intermediació de Mateu al notari Vallès vegeu: *Hora Nova*, 3-9 de febrer de 2004. En aquest número Josep Vallès, un dels fills del notari, publica l'article “La denúncia contra Dalí del notari Vallès”. Vallès, amb el seu peculiar estil, escriu:

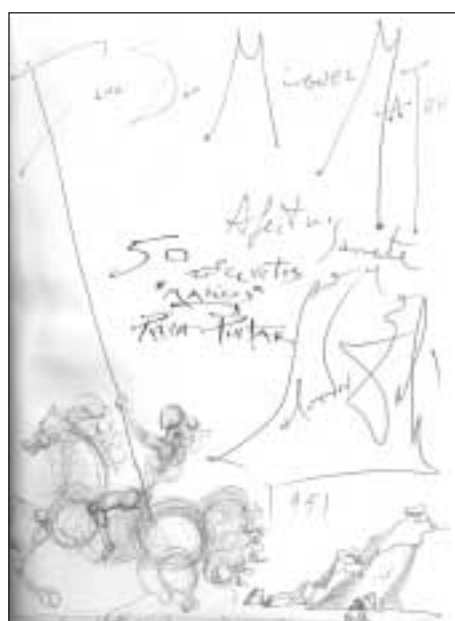
“Personal memòria aquell succés recordo jutge Primera Instància José Maria Amorós volgué empresonar Dalí, qui estorat va sol·licitar auxili D. Miquel Mateu. No creiem mitjancés sentència, jutge deuria rebre oportunes recomanacions, si diligències judicials, tot cas sobreseïment; tampoc es senyala mencionats articles alcalde de Cadaqués Emili Puignau era conegut meu pare, home conegut tota comarca.

Miquel Mateu visità casa nostra fi tranquilitzar pare, demanant-li es dignés rebre Dalí; li volia demanar excuses personals. Resposta fou: (recordo perfectament) que ell ja l'havia perdonat i que no intervindria pas per res. Senyor Mateu, ben dit sia, sortí despatx pare plenament agraït; havia complit ordres ministre “Educación Nacional” Ruíz Jiménez. Favorable resultat fou encarregar munt d'escriptures, distingint pare qualitat notari. Comentari casolà pare fou que Dalí estava tan espantat que si li demanés s'agenollaria als seus peus”.

3. La transcripció de les cartes és literal, respectant l'ortografia que tantes controvèrsies li havia portat amb el seu pare. Cal recordar també que Dalí solia escriure a mà les missives i, en moltes ocasions, sense data.

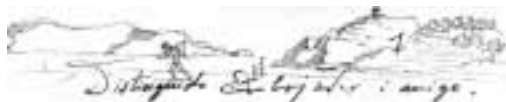
Dedicatòries manuscrites de Salvador Dalí a Miquel Mateu. (Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada).

Me querido Embajador i amigo Miquel
 gracias por la gran carta, de
 formato de la actual carta, me pare
 perfecto, i ahora ya se ve que soy
 capaz de leer de la de D. Gregorio
 al fin de la carta de D. Gregorio, el que
 me da que leer -
 Lo siento mucho i lo siento
 más de lo que puedo, i lo siento de
 una manera especial por cualquier
 cosa de la literatura o de la ciencia
 sobre la literatura o de la ciencia que
 de un momento a otro
 En este día de hoy me he en la
 epoca la persona de mi vida
 Saludos cordiales
 O. Salvador Dalí

 Querido Embajador
 i amigo. Me
 mandas a Pintar pintar
 i Pintar a los que
 Uste a Uste el Artífice
 Paternal de la solución
 i solo agradecerle -
 Bien sea, como sea, por
 una gran obra de arte, a la
 parte local de la figura
 Bien sea, como sea, por
 una gran obra de arte, a la
 parte local de la figura

 UNITED STATES LINES
 S. S. AMERICA
 Querido Embajador i
 amigo. Me mandas a
 mi persona a Uste a Uste
 a Uste a Uste a Uste
 Lo siento mucho i lo siento
 más de lo que puedo, i lo siento de
 una manera especial por cualquier
 cosa de la literatura o de la ciencia
 sobre la literatura o de la ciencia que
 de un momento a otro
 En este día de hoy me he en la
 epoca la persona de mi vida
 Saludos cordiales
 O. Salvador Dalí

Distinguido Sr. D. José María de los Ríos: amigo.

Espero que ha tenido conocimiento de mi declaración absolutamente opuesta a su paternales consejos. Me piden Sembrar la misma que mi abuelo me ha recordado de que me asiento otra vez a trabajar: que si me gusta personal una pequeña necesaria y se me lo comunican, habiendo me preocupado que estubo en estrecho de Lucha con Vosotros. Retrospectivamente me doy cuenta que nunca supuse que una cosa a gracia y había terrible superficialmente, como un que estaba en mi estado de después de mucho incómodo, iba a utilizar el ser "funcionario público": en explicar el hecho que yo estaba 3 días de hacer la misma misma gestión. Ya se abusa que el no puede abrir de manera distinta!

Un poco inquieto de salir al interior de mi mundo. No puedo expresarse con palabras mi profundo agradecimiento: habría el de haber, para Vosotros: en espera que se puede con tanta cordura, espero poderle hacer con mis pinchos -

Una palabra de usted me agradaría a proteger mi trabajo ya que los "pasiones" en toros mi personalidad me inquietan.

Un fuerte abrazo de su incondicional amigo

José María de los Ríos
1952

En una altra des d'Estats Units, Dalí manifesta a Miquel Mateu. “*De acuerdo con sus consejos no he respondido a nada de la campaña de Destino; i me limitare a narrar lo sucedido, incluyendo el documento notarial ya publicado en mi biografía*”

En altres, Dalí, veient que l'assumpte va per bon camí, fins i tot li suggereix més gestions per tancar adequadament el tema i sempre li fa promeses per agrair el seu interès.

*“Querido Embajador i amigo
Me marchó a Pintar, pintar i pintar! a Cadaques. Usted a sido el Artífice
Aternal de la solucioN i sabre agradecerle.
Creo seria ahun necesaria una gestion adecuada acerca la prensa locAL
Gerona Figueras?
Mis respetos a su esposa, un abrazo
Salvador Dalí”*

En la carta, entrada al despatx de Miquel Mateu el 27.X.52, manifesta: “*Li agraire que em digui com vol que li pagui els seus favors –que li pinti el retrat, o que quedés integrat a Perelada o un cuadro realista de la proxima collita? Vaig prometre això a la seva senyora i sera un veritable plaer de cunpliro*”

Com tots sabem, l'assumpte es va resoldre de manera favorable per a ambdues parts. El 25 de novembre de 1952 el ministre de Justícia Antonio Iturmendi comunica el sobreseïment del cas a Miquel Mateu i aquest al pintor. Tot i haver-ne sortit tan ben parat, Dalí no va complir la reiterada promesa a les missives enviades a don Miquel.

EL PATRONAT DE PORTLLIGAT⁽⁴⁾

En les múltiples manifestacions dutes a terme enguany per homenatjar la personalitat del pintor hem tingut ocasió de comprovar que les actuacions de Dalí s'avançaven als temps; també va ser així en la protecció de la natura. Quan s'assabentà que a Portlligat s'hi volia fer un embarcador es va entestar en protegir la cala i el paratge de l'entorn, i ho va aconseguir. En aquest sentit coincidia amb el seu amic l'arquitecte

4. Sobre el Patronat s'ha publicat literatura diversa, algunes de les referències a tenir en compte per haver-les viscut de primera mà són les de Ramon Guardiola: GUARDIOLA ROVIRA, Ramon “Dalí i el Patronat de Portlligat” *Hora Nova* (Figueres), 1984, núm. 372, p. 3; GUARDIOLA ROVIRA, Ramon “Portlligat, protegit” *Hora Nova* (Figueres), 1984, núm. 375, p. 3.

El Ministerio de Educación Nacional. Dirección General de Bellas Artes. Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional va publicar les normes a seguir a “Instrucciones para la defensa de los parajes históricos artísticos y pintorescos. 2 Port-Lligat” (Madrid: 1965), 13 p.

Pelayo Martínez. Aquest també havia demanat la protecció de la cala a l'Ajuntament de Cadaqués. De tota manera, l'interés d'ambdós personatges per a la protecció del litoral cadaquesenc no va quedar reduït a aquest paratge⁽⁵⁾.

A Cadaqués, lloc on Dalí no era gaire ben vist, la creació d'un patronat per protegir la cala va portar molta polèmica i, davant dels possibles interessos particulars, es donava com excusa que provocaria un fre al creixement turístic.

Per aconseguir el seu propòsit, Dalí va pensar que aquesta era l'ocasió idònia per fer-ne partícip a algú amb influències i, alhora, interessat en la comarca; motiu pel qual va recórrer de nou a Miquel Mateu a qui li va reservar el càrrec de president de la futura junta del Patronat. Amb la inclusió i acceptació de l'ambaixador, l'èxit de l'empresa estaria garantit!

I així va ser, en decret de 9 d'octubre de 1953 –publicat en el BOE de 28 de novembre i signat per Franco– es va resoldre declarar la cala de Portlligat de Cadaqués i la zona de muntanya que l'envoltava “Paraje Pintoresco”. El Ministerio de Educación Nacional (llavors el ministre era Joaquín Ruiz-Giménez) va resoldre crear un Patronat encarregat de vetllar per la conservació d'aquest paratge.

El Patronat, nomenat per la Dirección General de Bellas Artes l'11 de gener de 1954, estaria compost pel president, càrrec que, tal com Dalí volia, va recaure en la persona de Miquel Mateu (qui va ostentar la presidència fins al 26 de gener de 1963); com a secretari, l'advocat Gonçal Serraclara; com a vocals Josep Pla,⁽⁶⁾ Lluís Moya arquitecte, l'alcalde de Cadaqués i Salvador Dalí.

En els estatuts del Patronat es va establir que qualsevol obra que afectés Portlligat, fins i tot la plantació d'arbres [no es permetria cap espècie que

5. A l'arxiu particular de Pelayo Martínez –cedit recentment, per la seva filla Catalina, al Col·legi d'Arquitectes de la Demarcació de Girona– s'hi serveix referències relacionades amb la seva preocupació constructiva pel Club Mediterranée i un dibuix de S. Dalí, en el qual li proposa algunes suggerències constructives. Aquest dibuix, localitzat al fons Pelayo Martínez per Sílvia Musquera, està publicat a la pàg. 321 dels presents Annals, a l'article “Club Mediterranée. Intervenció en el paisatge del cap de Creus als anys 60”.

6. PLA, a *Salvador Dalí Obres de Museu* (1980), diu “No vaig conèixer a Dalí ni a Figueres, ni a Madrid, ni a París. Anys més tard, vaig llegir en un diari que m'havien fet del comitè de Portlligat. La finalitat d'aquest comitè –idea normal i típica de Dalí– era evitar que, a Portlligat, s'hi fessin blocs de cases altes, còpiades dels catàlegs estrangers per tants arquitectes actuals. El president era don Miquel Mateu i Pla, del castell de Peralada, i en formàvem part l'advocat de Cadaqués senyor Puiggrau [sic] (gran persona) i jo mateix. Vaig suposar que el meu nomenament era una errada d'impremta. Resultà, però, que era una realitat. Vaig ésser convocat a les seves reunions. No vaig anar a cap. No hi vaig anar perquè era molt lluny i perquè jo no he tingut mai un fòtil de tracció personal. I, després, per allò que se sol dir en aquest litoral, “que donde hay patrón no manda marinero”. El comitè, en tot cas, fou d'una gran eficàcia. A Portlligat, no s'hi ha fet res alt. Està com era abans.”

Aquesta informació, aparentment, no coincideix amb les actes del Patronat de Portlligat on Josep Pla consta com a assistent. De tota manera, sembla més plausible l'afirmació escrita pel propi Pla l'any 80 que el testimoni de les actes, ja que no hi consta la seva signatura.

no fos autòctona: només oliveres, xiprers, vinya o figueres], necessitaria l'autorització expressa del Patronat.

En una entrevista a Salvador Dalí a V.P. (*Vida Parroquial* de Figueres) manifestava: “Dí gracias a Franco por la creación del Patronato de Portlligat, presidido por el embajador señor Mateu, gracias al cual se asegura para siglos futuros la fisonomía de Portlligat, que quedará como estaba cuando Carlos V pasó tres días y tres noches en este puerto [...]”

A l'arxiu particular de Miquel Mateu es conserven diverses cartes manuscrites; dues fan referència al Patronat, a les preocupacions de Dalí i al seu agraïment per l'interès demostrat per Miquel Mateu.

Estimat amic: Baix l'Amentar molt no haberlo vist pero ja se pels amics que ja es troba be i tan la Gala com jo o celebrem molt. La Responsabilitat del nostra patronat s'exten i crec que el seu prestigi a servit molt i froira cada dia mes com a exemple de tot lo que s'anira fent i les nostras recomendacions an sigut ja molt utils per lo fet a Cap de Creus que ja veura esta be!.

Acabu de parlar em el nostra president de la Diputacio el nostra amic señor Llobet, i ma dit que estaria disposat de formar part del nostra patronat, ja que creguem que una figura tan binculada i identificada em tota la nostra comunio espiritual de la provincia sera d'una primerisima eficacia, si voste no i te cap obgeccio o proposariem al Director General de Bellas Arts em la seguritat de l'ampliacio del patronat te que servir de far pilot de la nostra costa.

Un abras⁽⁷⁾

El mes següent Dalí torna a escriure a Miquel Mateu:

Estimat Embaxador i amic: Li agraixo molt la seva carta, i esperem es trova ja millor. Cuan sigui a Garbet vindrem em la Gala per una mitja hora nomes que per abraçarlos a tots dos gracias encora per haber trobat un moment per ocuparse del patronat, posim als peus de la seva esposa i per voste un fort abras.

DALÍ I EL CAVA ROSAT CASTILLO DE PERELADA

Dalí, tot i haver-se declarat abstemi, va ser un gran propagador del cava rosat de *Cavas Castillo de Perelada*. Sempre que tenia convidats els oferia

7. Carta de Salvador Dalí a Miguel Mateu, amb data d'entrada al despatx de Miquel Mateu, del 19.VI.1962.

una copa d'aquest vi⁽⁸⁾, fins i tot Meli el va retratar prenent-ne una copa i amb l'ampolla al costat, com si d'un espot publicitari es tractés.

L'empresa Cavas Castell de Peralada ha volgut recordar aquesta connexió preparant un brut rosat similar anomenat "Cava Torre Galatea"⁽⁹⁾, començat a comercialitzar el 2002. Pel disseny de l'etiqueta s'ha utilitzat la cal·ligrafia, de mà del propi Salvador Dalí, conservada a la Biblioteca del Castell.

Una altra institució que recorda, any rere any, aquest punt en comú és el Museu Dalí. A la visita de nit, programada només pels mesos d'estiu, el visitant té l'opció de degustar el cava rosat que tant va promoure el pintor empordanès.

Cal·ligrafia daliniana emprada per a l'etiquetatge.

8. Amb referència a aquest costum podem trobar altres testimonis orals i escrits. Ara mateix, recordo les paraules dites per Mercedes Vostell, vídua del pintor Wolfgang Vostell, en l'entrevista realitzada el mes de març d'enguany, quan recordava la seva visita a Portlligat recalcant "el exquisito trato dispensado por Dalí y el brindis, realizado con cava rosado, para celebrar los futuros proyectos, las futuras acciones o happenings ..."

o bé la cita extreta del llibre de Josep Valls *Pla de conversa* (Figueres:1997), "Una noia vestida de criada absolutament, amb el seu davantal i còfia, porta una ampolla de xampany vermell de Peralada, unes copes, i ho deixa sobre la taula de pissarra. L'Enric Sabater s'acosta i obre l'ampolla de xampany. En obrir-la, peta fort i un raig d'escuma surt amb pressió. En Sabater, inútilment, amb la mà vol impedir que l'escuma caigui sobre la taula. Això em fa pensar que el xampany no és gaire fred. És veritat. El xampany no solament no és fred, sinó que és calent. Dalí se'n queixa. Pla no diu res, i és el primer de beure'n un xarrup. Pla torna a agafar el fil de la conversa[...]", p. 77.

9. Per a més notícies d'aquest cava vegeu: "Torre Galatea, nom d'un cava Castell de Peralada" *Empordà*, 12 novembre 2002, p. 24: il.; "Amb "Torre Galatea", Peralada treu al carrer el xampany rosat que agradava Dalí" *Hora Nova*, núm. 1.286, 12-18 novembre 2002, p. 24: il.; "Grup Peralada elabora un vi especial amb motiu de l'Any Dalí" *Empordà*, 11 de novembre 2003, p. 26: il.

L'empresa, en commemoració de l'any Dalí, també ha introduït al mercat altres productes com els vins negres: *Castillo Peralada Torre Galatea Cabernet Sauvignon 2000* i el *Castillo Peralada Reserva Especial 2000 Centenario Dalí*.

INVESTIDURA DELS CABALLEROS DEL VINO

El 2 d'octubre de 1966, a la Biblioteca del Castell de Peralada va tenir lloc la primera *Investidura de los Caballeros del Serenísimo Capítulo del Vino*.

L'acte presidit per Miquel Mateu, president de la Junta del Sereníssim Capítol dels Cavallers del Vi, ambaixador i propietari del castell, va prendre rellevància especial gràcies a l'acceptació de Salvador Dalí com a pregoner⁽¹⁰⁾.

Salvador Dalí sempre extravagant, en un acte tan significatiu, va reconèixer que ell era abstemi: *“Yo precisamente en la cuestión del vino soy un snob perfecto (los snobs son los que hablan y hacen propaganda de lo que no conocen) [...] y el que hace esa propaganda, casi delirante, del vino no se*

10. Al final de l'article s'hi troba la transcripció de l'entrevista radiofònica realitzada abans de la celebració, així com del pregó de la Investidura.

le puede tachar de partidismo porque Salvador Dalí bebe exclusivamente agua mineral.”

A l'acte, hi assistiren personatges de renom, autoritats civils i militars, ministres, experts gastrònoms com Néstor Luján, Perico Chicote i Lluís Durán encarregat de servir l'àgape de la festa en el qual hi va incloure un “sorbet de xampany rosat” probablement en honor als dos protagonistes: Miquel Mateu i Salvador Dalí.

*A dalt, investidura de Salvador Dalí
com a Caballero del Vino, a la
Biblioteca del Castell de Peralada.
(Sans, Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada)*

*A la dreta, Salvador Dalí
en el moment de realitzar el pregó
(Sans, Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada)*

EL FUTUR MUSEU DALÍ

Quan l'agost de 1961, a Figueres, es va organitzar l'homenatge a Dalí –Miquel Mateu va ser un dels primers en adherir-s'hi i va assistir a tots els actes del dia 12 d'agost– aquest va prometre a la ciutat la creació d'un museu. Aquesta promesa, que ja l'havia fet de forma privada a Ramon Guardiola, aquell dia la va fer pública.

Els anys que següiren varen suposar per a Guardiola i Dalí un període intens de contactes amb autoritats, directors generals, ministeris, ministres, canvis de ministres, trucades, cartes... En definitiva, un temps que es caracteritza per la insistència, la tenacitat i la constància, encara que també amb moments de desànim ja que, tot i superar moltíssims obstacles, no assolien l'objectiu final: l'aprovació de les despeses del Museu en Consell de Ministres.

Per contextualitzar la situació val la pena reproduir les eloqüents paraules escrites per Guardiola⁽¹¹⁾ on queda perfectament resumit el concepte

11. GUARDIOLA, Ramon, *Dalí y su Museo. La obra que no quiso Bellas Artes* (Figueres:1984)

Menú, amb dedicatòria de Salvador Dalí (Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada)

Salvador Dalí, Miquel Mateu i Franco, en una trobada transcendent pel futur Museu Dalí de Figueres, al Castell de Peralada. (Sans, Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada).

que es tenia de la figura de Miquel Mateu, i ajuda a comprendre la decisió que culmina amb un final imminent i positiu:

“Para toda la comarca del Ampurdán, Peralada quería decir don Miguel Mateu. El transcurso del tiempo irá difuminando la figura de don Miguel Pla y la importancia y carácter que daba al Ampurdán. No se hacía nada

importante sin contar con Peralada, y, al mismo tiempo, siempre estaba dispuesto, y se desvivía para servir al Ampurdán y a sus hombres. Con su señorío, amabilidad, sencillez y poder, para todos era una figura respetada. En Peralada se habían celebrado importantes reuniones internacionales. Los contactos con militares alemanes de alta graduación para evitar su paso a España cuando la invasión de Francia en 1940; se había alojado Franco cuando su viaje a Bordighera para entrevistarse con Mussolini, y en otras ocasiones; lo había visitado el rey Alfonso XIII, embajadores, personalidades. El prestigio era legendario. Y todos sabíamos de la disposición de su propietario. Peralada nos daba confianza. El último capítulo del Museo sería Peralada.”

Estem a juny de 1970, han passat gairebé deu anys des que Salvador Dalí va prometre el museu als figuerencs. A Catalunya es preveu una visita de Franco per inaugurar el primer tram de l'autopista A-17 i per a la celebració d'un Consell de Ministres a Barcelona. Ramon Guardiola es va posar en contacte amb Miquel Mateu per concertar una entrevista amb el pintor a Peralada.

El 21 de juny coincidiren a Peralada Mateu, Franco, Salvador Dalí i Gala, a més d'un reduït grup d'autoritats locals. Es notava a l'ambient que l'estratègia preparada per Miquel Mateu i Ramon Guardiola responia a les expectatives. Al cap de dos dies, Ramon Guardiola, de manera premeditada, coincideix amb el ministre de l'Habitatge, Vicente Mortes, primer a Llagostera i després al Castell de Peralada, lloc on li ofereix acompanyar-lo a conèixer Dalí a Portlligat. El ministre tenia previst sotmetre l'expedient del Museu Dalí al Consell de Ministres de Barcelona.

El dia 26 de juny de 1970, al matí, va tenir lloc el Consell de Ministres, a la tarda s'inaugurava l'autopista. A Hostalric, Guardiola va saber per boca del Ministre de l'Habitatge, Vicente Mortes, que les obres del Museu Dalí s'havien aprovat!

Aquí va acabar un període i en va començar un altre de nou per a Dalí, Figueres i la comarca.

Carta d'agraïment de Ramon Guardiola⁽¹²⁾, alcalde de Figueres, a Miquel Mateu:

Excmo. Sr.

En la sesión plenaria celebrada en el día de ayer, el Ayuntamiento acordó expresar a V.E. el profundo agradecimiento de la Corporación y de la Ciudad de Figueras por su apoyo moral y material para la consecución del acuerdo adoptado en Consejo de Ministros aprobando el Proyecto del Museo Dalí, el cual además de constituir un centro de cultura y espiritualidad internacional, será una avanzada a la puerta de España para muestra del tesoro artístico que contiene nuestro país al alcance de cuantos nos visitan.

Lo que tengo el honor de participar a V.E. para su conocimiento y demás efectos. Dios guarde a V.E. muchos años.

Figueras, a 8 de julio de 1.970

El Alcalde-Presidente,

Ramon Guardiola

12. Ajuntament de Figueres, Registre General Sortida Núm. 2.796, 8 de juliol de 1970. APP Secció H, R. 689.

DALÍ ULTIMA EL QUADRE DE LA DUQUESA A PERALADA

L'última trobada de l'artista amb Miquel Mateu va tenir lloc el mes d'agost de 1972 en tres escenaris diferents i en companyia d'una nodrida comitiva, entre els quals hi figurava Alfonso de Borbón Dampierre i Carmen Martínez-Bordiu, ducs de Cadis. El matrimoni s'atansa a la Costa Brava per trobar-se amb el pintor que havia de preparar el retrat de la duquessa i aprofitaren per visitar Garbet, Portlligat, Púbol i el Castell de Peralada.

Salvador Dalí, a la part privada del Castell de Peralada, prenent apunts pel futur retrat de M. Carmen Martínez Bordiu. (Sans, Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada).

De nou Miquel Mateu esdevenia l'intermediari clau; aquesta vegada la petició sorgia de Madrid; el ministre Calviño es posa en contacte amb *don* Miquel, aquest amb Ramon Guardiola i aquest amb Dalí. El resultat no podia ser més efectiu, Carmen Martínez-Bordiu va ser retratada pel pintor empordanès.

L'obra va esdevenir un retrat equestre ple de simbologia i de referències a la monarquia i a la història d'Espanya. La figura femenina envoltada d'uns núvols a l'estil de Velázquez –segons el pintor eren els de més qualitat– cavalcava en el cavall de la història; a l'interior d'aquest cavall, Dalí hi va pintar el tema central del quadre *Las lanzas* (*La rendición de Breda*) de Velázquez, i l'Escorial, dos ens importants per a la història d'Espanya.

Mentre Dalí realitzava el quadre –va tardar dos mesos i mig en culminar l'obra– va tenir lloc un desgraciat esdeveniment: el 2 d'octubre va morir Miquel Mateu. Inesperadament i forçosament va acabar l'aixopluc, protecció, ajut i relació de Mateu envers Dalí, però quedaven els seus successors, la filla Carmen i el gendre Artur Suqué. Ells formarien part de la comitiva que, juntament amb el pintor i l'alcalde de Figueres Ramon Guardiola, va anar a Madrid a l'acte d'entrega del quadre el mes de novembre.

Aquests són els principals punts de coincidència⁽¹³⁾ entre els dos personatges, els que passaran a la història, els que amb els corresponents documents, fotografies, telegrams, cartes manuscrites, dedicatòries autògrafes,... queden reflectits a l'exposició commemorativa "Dalí a Peralada", a la Biblioteca del Castell.

ANNEX

Transcripció de l'entrevista radiofònica

Entrevista retransmesa abans de la celebració de la *Investidura de los Caballeros del Serenísimo Capítulo de la Orden del Vino*.

Entrevistador: Don Salvador Dalí va a pronunciar el pregón del vino en la fiesta que para el próximo mes de octubre prepara el Serenísimo Capítulo de Caballeros de la orden del Vino. Nosotros queremos preguntarle en primer término, a Dalí, qué es lo que él opina y piensa del vino.

Salvador Dalí: Eh ... pienso cosas, como siempre se pasa con Dalí paradójicas, pero lo más certero es la coincidencia con Platón, porque Platón, en los tiempos inmortales, dijo que hay que empezar el vino, de beber el vino, a empezar la cuestión, empezar a trabajar la cuestión, de ese licor – bebida de los dioses – a partir de los 40 años, porque sino después la gente se vuelve triste. O sea que yo lo hice al contrario, yo tuve mi período que podríamos llamar, o que más bien Nietzsche llamó dionisiaco, ese período lo tuve en mi más tierna adolescencia, y en este momento no bebo nada más que agua mineral, La Font del Regàs, y únicamente en ocasiones gastronómicas cumbres, que ocurren siempre en París, en el momento que pasan los maravillosos pequeños aves que se llaman hortelans, que son unos de mis platos sibaríticos supremos, en este momento como que soy de un snobismo total, escucho lo que me dice el maître de hotel y además obedezco a sus tiránicas recomendaciones y degusto unos vinos, que únicamente a causa de mi supremo snobismo, puedo apreciar hasta los límites del paroxismo.

Entrevistador: Le será fácil para usted, don Salvador ¿hablar sobre el vino, pronunciar este pregón? ¿Lo hace con la mayor complacencia?

Salvador Dalí: Puedo hablar – como le pasaba a Paul Valéry – sobre cualquier tema divino u humano, pero en este caso, hablaré con mucho más placer porque me ha pedido y me ha hecho el honor de pedirme ese pregón mi gran amigo, el excelentísimo don Miguel Mateu, que es una de las personas que tienen más solera y fija idea del Ampurdán, todo lo que hay de mejor en nuestro país.

Entrevistador: ¿Qué le parece la idea de éste, de la creación de este grupo denominado Serenísimo Capítulo de Caballeros de la Orden del Vino? Catadores de la Orden del Vino.

13. En comparació amb els punts tractats, hi va haver altres coincidències entre ambdós personatges que podríem considerar assumptes menors, com la mediació per a la primera entrevista de Dalí amb Franco (1956), trobades per veure obra pictòrica, la col·laboració de Salvador Dalí en l'edició de l'obra *Peralada* (Ediciones Biblioteca Palacio de Peralada: 1959) patrocinada per Miquel Mateu o actes festius diversos.

Salvador Dalí: Me parece muy ampuloso, muy adecuado pero me falta – como que soy una máquina cibernética – me falta mucha información, y esa información son los amigos del ..., del Señor Mateu que vienen a dármele dentro de... un cuarto de hora.

Entrevistador: No obstante, a usted, siempre le parece bien todo en cuanto sea, ¿en pro de la divulgación del vino?.

Salvador Dalí: Y todo lo que sea la exaltación de la tierra que nos vio nacer y particularmente de ese pedazo sagrado y sublime que se llama Ampurdán.

Entrevistador: Señor Dalí, le vemos hoy más comedido, más prudente que otras veces, parece como si su genio estuviera frenado.

Salvador Dalí : Eh... Es que en este momento...

Entrevistador: El clima del día, perdón.

Salvador Dalí: No, no, no. Es que en este momento estoy realizando un cuadro –que se llama La pesca de los atunes– y tengo un miedo terrible que no me salga una obra maestra.

Entrevistador: ¿Y por qué tiene miedo? Usted es hombre valiente.

Salvador Dalí: No, no, no. Tengo miedo de que si me sale demasiado bien podría morirme como ha pasado a todos los grandes genios como Velázquez, y como Vermeer, y como Mozart. Cuando se llega a una obra suprema después no queda otro remedio que morir. Como que a mí la vida me gusta cada día más, prefiero ser prudente y más bien hacer un pregón del vino que realizar una obra maestra porque eso puede prolongar esta vida que tanto me gusta.

Pregó de Salvador Dalí

“Salvador Dalí: Excelencias, señores, señoras... Salvador Dalí tiene una memoria digna de un elefante, y se acuerda perfectamente bien de un día otoñal como el de hoy, en Madrid, que en un momento supremo, en que Federico García Lorca pidió al gran pensador Don José Ortega y Gasset si podía definir qué era para él la cultura, y en ese momento, José Ortega y Gasset respondió sin vacilar un instante, “la cultura condinsiste exantamente [sic] en lo que queda cuando se ha olvidado totalmente todo lo que se ha leído”.

Esta misma idea se puede aplicar al vino, porque inmediatamente después que se ha bebido un vaso de vino prestigioso, queda una cosa sublime que se llama el bouquet y que es capaz de resucitar en el fondo atávico de cada ser humano, las cultura olvidadas de Dionisios [sic]. Y precisamente no hay nada actual que Dionisios [sic] en este momento de brujería cósmica que se llama ya de una manera casi popular le matin de magicien, o sea la mañana de los brujos y de las brujas, y a esos brujos y a esas brujas hacía alusión Platón cuando aconsejaba que después de

los 40 años era muy necesario (al menos muy aconsejable) que se empezara a beber vino porque sino la gente se volvía triste. Lo que quería de una manera inequívoca hacer alusión a que se perdía con los años la fantasía y esa especie de brujería coloidal característica del vino.

Evidentemente yo creo que siempre en el Ampurdán los momentos de brujos y de brujas han coincidido con los momentos álgidos de las vendimias; y acuérdense de nuestro poeta Fages de Climent, cuando haciendo alusión a esas álgidas vendimias decía en catalán “era en el temps de les magnes collites quan no hi havia prous botes pel vi i les més grans semblaven petites de tan sovint que es tenien d’omplir”.

Entonces me encuentro de pronto que nuestro embajador, que quizás es una de las personas con más solera del Ampurdán, debe saber que Salvador Dalí es un brujo de bastante buena calidad puesto que soy uno de los promotores del Surrealismo que no han hecho más que poner de moda la brujería, pero él no lo sabía y hoy lo va a saber por primera vez de que además de un brujo soy un snob y que no hay nadie que pueda hacer mejor propaganda que los snobs, porque los snobs son los que hablan y hacen propaganda de lo que no conocen.

Yo, precisamente en esta cuestión del vino soy un perfecto snob porque en todos mis viajes gastronómicos que hago siempre en compañía de Gala, mi esposa —a cual al revés que yo tiene un instinto para degustar los vinos y yo no—, nos encontramos una vez en el restaurante, yo creo más importante de Francia, La Cotte d’Or, à son lieu, Chez Monsieur Dumain. Llegamos en casa del señor Dumain y el señor Dumain me enseña enseguida la silla donde nuestro rey, su Majestad Alfonso XIII, se sentaba para verlo cocinar los platos extravagantes (eso ya me impresionó mucho a mi snobismo congénito) y después me hace ver el paisaje y me dice “Observe estos árboles altísimos: hoy hay una capa de niebla especialísima que hace que las estrellas se vean perfectamente bien brillar. Después en medio de los árboles hay esa capa que impide de ver los árboles, pero si usted mira en el suelo ya no hay niebla, otra vez es tan claro que se pueden contar los tréboles que tienen 4 hojas. Únicamente en los días que hay esa capa de niebla yo puedo llegar a hacer un paté...” bueno yo no sé qué me explicó... una cosa sublime, “...que tiene que ir acompañado con el vino tal”. Entonces tiránicamente me sentó, y explicándome las virtudes de sí mismo con mi esnobismo, y yo mirando naturalmente esa capa de neblina que es lo que producía el milagro de esa especie de apoteosis gastronómico, me pareció que lo que bebí era lo más sublime que se podía beber. Después de eso siempre que me han murmurado los maîtres de hotel los vinos a la mía [sic] oreja, todo eso me ha parecido lo más prestigioso del mundo y entonces filosóficamente he empezado a pensar en la cuestión del vino y me he dado cuenta que el vino va a ser otra vez de gran actualidad, científica.

Primeramente, la monarquía, que durante unos años pareció una cosa un poco pasado de moda, ahora resulta que según las últimas investigaciones científicas, sobre todo desde que Pick et Watson han descubierto la fórmula y la estructura molecular del ácido desoxiribonucleico, que ese ácido prueba la legitimidad total del sistema monárquico [risas entre el público], y que no hay nada más moderno que ese sistema, y al mismo tiempo me doy cuenta que estamos viviendo la victoria y la apoteosis de la Edad Media (en esta biblioteca hay tesoros de ese período), y todo lo que parecía superstición improbable en la Edad Media se está verificando hoy, lo que parecía la transmutación de los metales en la bioquímica incluso hasta llegar a la bomba atómica, la bomba atómica es un producto de los alquimistas y de los locos de la Edad Media. Y hoy volvemos a una reactualización flagrante de la Edad Media, porque toda esa juventud yé-yé, todos estos chicos con melenas que son como

trobadors de la Edat Mitjana, tota aquesta generació prepara un nou estat de esperit medieval [sic]; però ells els pobres, se han trobat que han passat dels alcohols molt forts directament a la LSD, aquesta droga al·lucinogènica però sense passar pel vi. Per això el Ampurdà, país de mesura –com deia Eugeni D'Ors–, potser va a ser el que va a introduir una altra vegada una idea originalíssima: la del Estat col·loidal potser més perfecte que es pot obtenir d'una manera més o menys natural, més o menys artificial; i el que fa aquesta propaganda, gairebé delirant pel vi, no se li pot tachar de partidisme perquè Salvador Dalí beu exclusivament aigua mineral. He dit-ho”.

(Aplausos del públic)